

Efter kritik af friskoletilsyn: Ombudsmanden går ind i sagen

Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK) har i tilsynet med friskolerne frataget flere primært muslimske friskoler deres statstilskud, hvilket de seneste år har ført til flere lukninger. Ombudsmanden går nu ind i sagen. Ifølge advokater og friskolelærere halter retssikkerheden for friskolerne gevaldigt

Af Lise Richter

Folketingets Ombudsmand er af egen drift gået ind i en generel undersøgelse af tilsynet med de frie grundskoler.

De sidste tre år har det skærpede tilsyn ført til lukning af fem friskoler og to efterskoler – alle med et muslimsk værdigrundlag. Ombudsmanden går nu ind og stiller spørgsmål ved to af de sager, hvor skoler har klaget til ombudsmanden over Styrelsen for Undervisning og Kvalitets (STUK) skærpede tilsyn.

I ombudsmandens brev fra den 20. september stilles der spørgsmål ved, hvorvidt STUK har partshørt skolerne, inden styrelsen har truffet afgørelse om tilbagebetaling af tilskud i den første skoles tilfælde. I den anden skoles tilfælde stiller ombudsmanden spørgsmål ved, om STUK har partshørt skolen, inden styrelsen traf afgørelse om at fratage skolen sin status som friskole. Og netop STUK's lukning af en friskole undrer Jørgen Albæk Jensen, der er professor emeritus i stats- og forvaltningsret på Aarhus Universitet.

»Det kan man i realiteten ikke, for der står jo ingen steder i loven, at du skal have tilladelse til at oprette en skole. Det kan godt være, at det offentlige ikke vil give penge til skolen, men styrelsen havde jo allerede frataget skolens tilskud. Men de kan jo drive skole, lige så meget de vil,« siger Jørgen Albæk Jensen med henvisning til, at der ikke er skolepligt i Danmark, men kun undervisningspligt. Det betyder, at forældre kan vælge at undervise deres børn selv eller lade dem blive undervist i en skole, som ikke er godkendt af staten.

Kritikken af det skærpede tilsyn

med de frie skoler har lydt i flere år. Friskolelærernes forening og advokater for friskolerne mener, at tilsynet er politiseret og mangler retssikkerhed.

En aktindsigt, Information har fået, viser, at seks ud af de syv friskoler, der har været igennem STUK's skærpede tilsyn siden 2017, er muslimske skoler. I to af de igangværende tilsyn er der en ikkemuslimsk og en muslimsk friskole. Langt de fleste af de skoler, STUK har ført skærpet tilsyn med, er i dag lukket på grund af fratagelse af statstilskud.

Ifølge Thorstein Balle, der er friskolehistoriker og seniorforsker emeritus på Center for Grundtvigforskning på Aarhus Universitet, så har de skærpede tilsynsregler især fra 2017 og frem ført til, at grundlovens krav, om at de frie grundskoler skal stå mål med folkeskolen, er gået fra at være et spørgsmål om timetal, karakterer og fagudbud til nu at være blevet et spørgsmål om, hvad det er for en type skole.

»Og det er klart imod hele den åndsfrihedstænkning, som ligger i grundloven og friskoleloven, som handler om, at åndelige mindretal skal have mulighed for at lave deres egen skole,« siger Thorstein Balle.

STUK har ikke ønsket at svare på Informations spørgsmål til ombudsmandssagen eller kritikken fra eksperter og friskoler.

Cowboyland

Ifølge advokat Jens Brusgaard, der er specialist og har hjulpet flere friskoler i forbindelse med tilsynssager, så er problemet med tilsynsreglerne for friskolerne, at de i alt for høj grad er baseret på forvaltnings skøn, modsat mere objektive kriterier som lave karakterer ved folkeskolens afgangsprøve eller for

ringe præstationer i nationale test.

»Der er reelt ingen retssikkerhed for de her skoler. Det er virkelig cowboyland, for reglerne for tilsynet er elastik i metermål, fordi det meste er bundet op på skøn,« siger Jens Brusgaard.

Han mener ikke, at problemet er manglende partshøring af skolerne, som er det spørgsmål, ombudsmanden går ind i. Brusgaards erfaring er tværtimod, at STUK laver omfattende partshøringer i tilsynssager. Det største problem for skolerne er, at de har fået frataget tilskuddet, allerede før den ofte langstrakte høringsproces er afsluttet. Det har gjort, at langt størstedelen af skolerne er lukket.

»STUK lytter ikke til de faktuelle fejl i beslutningsgrundlaget, som skolerne peger på, eller hvad skolerne vil gøre for at rette op på problemerne, men tager bare tilskuddet, og derfor kommer det også til at virke som partshøringsproces på skrømt,« siger Jens Brusgaard.

Reglerne for STUK's tilsyn er de seneste år blevet langt mere omfattende og skærpet markant, blandt andet med vurderinger af om især de muslimske skoler lever op til kravet om frihed og folkestyre, som blev indført i 2002. Kravet blev skærpet igen i 2017, hvor der også kom et krav om, at skolerne arbejder med elevernes demokratiske dannelse.

»Men når man begynder at lukke skoler, som ellers overholder alle regler, udelukkende ud fra ikke-målbare kriterier, som at de ikke er demokratiske nok, eller at der ikke er nok ligestilling mellem kønnene, så kan man da godt blive bekymret for, om der er en politisk dagsorden i tilsynet. Sagt uden diplomatisk filter: Det er der,« siger Jens Brusgaard.

Svært at klage

En anden bivirkning ved de mange ikkemålbare kriterier i tilsynet er, at det gør det svært at klage til ombudsmanden. Ombudsmandsinstansen går nemlig primært ind i sager, hvor myndighederne har begået formelle fejl i forhold til loven, forklarer Jens Brusgaard. Skolerne kan som sidste udvej lægge sag an ved domstolene, men det kan tage

år, før sagen bliver afgjort, og der er skolerne for længst lukkede på grund af det manglende tilskud.

»Så STUK har reelt ubegrænset magt, da de både er lovgivende, udøvende og dømmende. Og det er da bekymrende for retssikkerheden, når en myndighed får så stor magt, uden at der er en jordisk chance for at klage over dens afgørelser. Det kan nemt føre til magtfuldkommenhed og cirkulære argumenter, hvor den ene afdeling i STUK baserer sin afgørelse på, hvad en anden afdeling i STUK mener,« siger Jens Brusgaard.

Indtil i år har tilsynet kun ført til lukning af muslimske fri- og efterskoler, men i april fik Den dansk-franske Skole frataget sit tilskud. I maj gik STUK derudover ind og fratog skolen dens status som friskole, hvilket ikke er sket i nogen af de seneste års skærpede tilsyn.

Skolen har siden klaget til ombudsmanden over afgørelsen, som de mener, er i strid med grundloven, forvaltnings- og friskoleloven. Derfor er Eduardo Vistisen, der er advokat for skolen, godt tilfreds med, at ombudsmanden nu af egen drift går ind og undersøger sagen, selv om det primært handler om partshøringskravet.

»Det er fint, at ombudsmanden

”

Der er reelt ingen retssikkerhed for de her skoler. Det er virkelig cowboyland, for reglerne for tilsynet er elastik i metermål, fordi det meste er bundet op på skøn

Jens Brusgaard
Advokat

starter et sted, så må han se, hvor dybt det stikker, og hvad styrelsen svarer,« siger Eduardo Vistisen. Den dansk-franske Skole fastholder sin klage over, at STUK's afgørelse er i strid med lovgivningen.

Eduardo Vistisen mener desuden, at det er under al kritik, at skoler, der bliver sat under skærpet tilsyn, kan få frataget tilskud og få et tilbagebetalingskrav, før afgørelsen er faldet.

»Skolerne lever af de her tilskud. Forestil dig, at der kommer nogen og fjerner det fra dag til dag og med tilbagevirkende kraft, og du ikke kan genkende beskrivelsen af de problemer, som tilsynet mener, der er, men ikke får chancen for at rette op på dem, og at det ikke har nogen opsættende virkning at klage. Men sådan er reglerne nu, så der er behov for politisk at gå ind i det her spørgsmål,« siger Eduardo Vistisen, der også mener, at skolerne bør have en reel klageadgang over STUK's faglige vurdering af skolen.

At det i årevis har været et politisk ønske at lukke de muslimske friskoler, ser han som et tegn på, at STUK's tilsyn ikke er neutralt, da der indtil i år, hvor den dansk-franske lilleskole har fået frataget tilskuddet, kun er muslimske skoler, der er blevet udsat for den sanktion. Den dansk-franske skole er blevet brugt som eksempel på, at tilsynet ikke kun går efter de muslimske friskoler, mener Eduardo

Lærere, forældre og elever fra Iqra Privatskole mødtes foran Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK) for at aflevere skolens redegørelse i sagen, der risikerede at lukke den muslimske friskole. Den er nu lukket.

Foto: Thomas Løkfeldt/Ritzau Scanpix

Vistisen, der er tidligere bestyrelsesformand for skolen.

»Vi nærmer os amerikanske tilstande, hvor embedsværket ikke er neutralt og ikke råber vagt i gevær, når noget juridisk ikke er i orden, men gør alt, hvad de kan, for at gøre det, politikerne gerne vil,« siger Eduardo Vistisen.

Normal praksis

Om friskolerne har en sag i forhold til deres kritik af styrelsens tilsyn, er for tidligt at svare på, mener Jørgen Albæk Jensen. Han forklarer, at ombudsmanden ikke kan gå ind i selve tilsynet med undervisningen, da det kræver en faglig indsigt. Derfor går ombudsmand Niels Fenger ind og ser på, om der er sket formelle fejl i sagsbehandlingen, og her er det normal praksis at partshøre igen, hvis en myndigheds afgørelse skærpes.

»Det er helt normal forvaltningsretlig praksis at partshøre igen, hvis der er ændringer i afgørelsen af væsentlig betydning, og de er til ugunst for parten, og det kan der ikke være i tvivl om, at den er, når skolerne må lukke,« siger Jørgen Albæk Jensen og tilføjer, at hvis STUK ikke har partshørt, som de burde, så vil de blive bedt om at se på sagen igen.

At styrelsen allerede inden tilsynssagen er afsluttet, har stoppet skolernes tilskud, inden tilsynet er færdigt, og i flere tilfælde har krævet tilskud tilbagebetalt, me-

ner han dog ikke nødvendigvis er i strid med loven.

»Der gælder et proportionalitetsprincip, hvor man i mindre alvorlige tilfælde nok ville starte med en advarsel og spørge skolen, hvad de vil gøre ved det, men hvis der er tale om grove overtrædelser, så kan man såmænd godt skride til meget alvorlige sanktioner med det samme,« siger Jørgen Albæk Jensen og påpeger, at skolerne jo netop har været i skærpet tilsyn og ikke et almindeligt tilsyn.

At tilsynet primært har lukket muslimske skoler, mener han også godt, at ombudsmanden kan gå ind i, selv om han ikke kan gå ind i den konkrete faglige vurdering af skolernes kvalitet.

»Vi må jo stole på, at styrelsen ikke agerer politisk, men hvis der er foregået en ulige vurdering af de muslimske friskoler i forhold til andre friskoler, så kan han godt gå ind i det, men det skal jo så dokumenteres,« siger Jørgen Albæk Jensen.

Ikke o.k. i et demokrati

Frie Skolers Lærereforening (FSL) har sendt flere skrivelser både til den tidligere undervisningsminister Merete Riisager (LA) og ombudsmanden med kritik af STUK's skærpede tilsyn. Uffe Rostrup, der er formand for FSL, mener, at det største problem ved tilsynet er, at de fratager skolerne tilskuddet inden den endelige afgørelse.

Skolerne har en meget kort svarfrist til at reagere på en lang række kritikpunkter fra STUK's side, mens der kan gå måneder, før STUK kommer med den endelige afgørelse. Men så længe kan de færreste skoler klare sig. FSL har derfor flere gange måttet gå ind og begære skolerne konkurs, fordi de ikke kan betale løn til lærerne.

»Det er et kæmpe problem, at man tager tilskuddet fra skolen, inden den endelige afgørelse er taget, og partshøringen er afslut-

”

Enten har man lov til som forældre på en fri grundskole af have sin egen opfattelse af, hvad der er en god skole, og have åndsfrihed, ellers har vi ikke nogen frie grundskoler

Thorstein Balle
Friskolehistoriker

tet, og så lader os som faglig organisation eksekvere dommen,« siger Uffe Rostrup.

At skolerne ikke har andre klagemuligheder end ombudsmanden og domstolene, betyder også, at de fleste skoler må lukke uden at få mulighed for at anke afgørelsen omkring det mistede tilskud, forklarer Uffe Rostrup:

»Sådan noget er ikke o.k. i et demokrati.«

Trussel mod alle friskoler

FSL henvendte sig allerede i sommeren 2018 til ombudsmanden, hvor de stillede spørgsmål ved, at der de seneste syv-otte måneder var truffet afgørelse eller påtænkte afgørelser om at fratage syv muslimske skoler deres tilskud. Ikke en eneste ikkemuslimsk friskole havde i samme periode fået frataget deres tilskud. Friskolelærereforeningen stillede derfor spørgsmål ved uvildigheden i tilsynet samt det retssikkerhedsmæssigt problematiske i den manglende klageadgang for skolerne.

Styrelsen afviste i deres svar, at der kun havde været tilsyn med muslimske skoler i forbindelse med det skærpede krav om demokratisk dannelse, men ingen af de ikkemuslimske skoler, som de havde ført tilsyn med, havde givet styrelsen anledning til påbud, bortfald af tilskud eller tilbagebetaling.

Selv om stramningerne i det

skærpede tilsyn helt fra sin begyndelse i 2002 har sigtet efter de muslimske friskoler, så mener Thorstein Balle, at det får betydning for alle frie grundskoler.

»Efter tilsynet er blevet mere og mere omfattende, så er det blevet et tilsyn med, om lærere, elever og skoler mener det rigtige,« siger Thorstein Balle og tilføjer:

»Men man kan jo godt have andre holdninger om det samfund og det demokrati, vi har i Danmark, end flertallets, men et sådant synspunkt må man ikke ifølge loven lave en skole på. Derfor ville det for eksempel også være umuligt i dag at oprette lilleskoler som i 1970'erne, for de var jo også stærkt samfundskritiske.«

Problemet med tilsynet er efter hans mening, at det hurtigt går hen og bliver en holdningsmæssig vurdering fra statens side af, hvad der er et godt læringsmiljø, en god lærer, gode faciliteter og god undervisning. Men det er faktisk op til forældrebestyrelserne på de frie skoler at vurdere, påpeger Thorstein Balle:

»Enten har man lov til som forældre på en fri grundskole af have sin egen opfattelse af, hvad der er en god skole, og have åndsfrihed, ellers har vi ikke nogen frie grundskoler.«